

ЛІТЕРАТУРА

1. Кличковський С. О. Теоретико-методологічний аналіз поняття «соціально-психологічний клімат». *Український психологічний журнал*. 2017. № 2 (4). С. 47–57.
2. Коваленко А. Б. Психологія міжособистісного взаєморозуміння : підручник. Київ : КНУ імені Т. Шевченка, 2010. 208 с.
3. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. Київ : Каравела, 2012. 328 с.
4. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
5. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. 335 с.
6. Шетеля Н. І. Зв'язок параметрів міжособистісних стосунків з соціально-психологічним кліматом у педагогічному колективі коледжу мистецтв. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. праць. 2012. Вип. 17. С. 147–155.

Іван МИКИТЮК

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Соціальні, економічні, політичні та культурні зміни, що відбуваються в сучасному у суспільстві, висувають нові вимоги до молодого покоління.

Суспільству, що розвивається, необхідні ініціативні люди, що відрізняються духовними якостями, такими, як мудрість, второпність, милосердя, співчуття, справедливість, гуманність, чуйність, які мають почуття відповідальності за долю країни, за її духовне та культурне процвітання. Варто лишень згадати епоху ренесансу. В основі культури епохи відродження XIVст.

лежить принцип гуманізму, утвердження гідності, та краси реальної людини її розуму волі та творчих сил. Можемо згадати такі постаті як: Мікеланджело Буонарроті, Леонардо да Вінчі, та інші. Їхнє відповідальне, творче актуалізоване життя, стало надбанням людства.

З часом особа яка стає на шлях самовдосконалення помічає як моя особистість кожного дня набувала обрисів учорашніх рішень, досвіду виконаних завдань: «я сьогоднішнє результат учорашніх рішень». Саме так, ми себе обираємо, коли вирішуємо як реагувати на світ навкруги, на людей і на події довкола нас. Ми себе обираємо коли вирішуємо до якої мети і якою стежкою рухатись. День за днем ми неминуче вибудовуємо власну особистість усвідомленим досвідом пройденого та пережитого.

Духовність у всіх її проявах завжди знаходилася в центрі наукової думки, і, незважаючи на те, що поняття «дух», «духовність» мають багату історію в науці, культурі, водночас ці терміни зазвичай трактувалися як концепти ідеалістичної та теологічної думки [2, с.76].

В історії наукової думки можна виділити дві останні тенденції тлумачення духовності. Одна з них ставила цей феномен залежно від найвищої сили, де «дух» розумівся як надрозумний початок, пізнаване через складне опосередкування, інтуїтивно. Така думка близька релігійній ідеології, за якою людина займає проміжне положення між Землею та недосяжною вищою сутністю, а ступінь його духовного зростання визначається мірою наближення до вищої істоти та відривом від навколишнього (гріховного) матеріального світу.

Для духовно спрямованого характеру особистості властива виразна орієнтація на Я духовне, на вищі духовні цінності. У своїй поведінці вона реалізує віру, любов, добро і бореться зі злом, культивує трансцендентну свободу, яка невіддільна від відповідальності, а головною інстанцією відповідальності є власне сумління як внутрішній голос Бога. Совість визначає духовні закони і схиляє до них волю. Коли воля людини керується совістю, зникає внутрішній моральний конфлікт [54, с. 32].

В рамках іншої тенденції духовність розглядалася як стрижнева якість особистості, як внутрішня спрямованість, що дозволяє простежити глибинну, ціннісно-смысловий взаємозв'язок різних форм людської життєдіяльності. Перша думка панувала в філософії протягом кількох століть, і лише з XVI–XVII ст. слабшає вплив теологічного тлумачення духовної сутності людини.

Поступово утверджувався новий світогляд, новий погляд на людину, якій властива духовність з усіма її широкими, «універсальними» характеристиками – визнавалася велич духу, самосвідомість особистості, прагнення до пошуку Істини, добра і краси, до досягнення загальнолюдських цінностей, до творчо-перетворюючої діяльності в навколишньому світі.

Мета дослідження – показати та проаналізувати соціально психологічні чинники духовного виховання особистості.

Духовність як унікальний спосіб особистісного буття мислителями розумілася у вигляді піднесення душі, що наближає людину до Бога. Активно залучаючи ідею загальнолюдських цінностей для розробки духовності, дослідники, проте, залишалися переважно у колі релігійних уявлень про духовну сутність людини. Релігійний підхід до трактування духовності як феномену зберігає своє значення і в наші дні, коли духовні цінності, все більше досліджувані у світському розумінні, розглядаються й у релігійному плані [3, с.109].

Аналіз сучасної наукової літератури показує, що поки що все ще не вироблено єдиного визначення соціально психологічних чинників духовного виховання особистості.

Це зумовлено, з одного боку, багатоаспектністю проблематики, а з іншого – широким спектром дослідницьких підходів, які найчастіше вишиковуються з позицій:

– потрібно-інформаційного підходу, коли духовність визначається як індивідуальна виразність у структурі двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання та соціальної потреби «для інших». Під духовністю переважно розуміється перша з цих потреб;

– аксіологічного підходу, що розглядає духовність як «ціннісне здобуття свідомості»;

– діяльнісного підходу, коли духовність сприймається як специфічний вид діяльності;

– системи особистісної активності та відносин до різних сфер життєдіяльності людини, що реалізується в цілісності пізнання, духовних почуттів цілепокладання;

– певного способу існування, життєдіяльності людини, суть якого полягає в тому, що і на зміну ієрархії вузьковічних потреб, життєвих відносин та особистісних цінностей, що визначають прийняття рішень, у більшості людей приходить орієнтація на широкий спектр загальнолюдських та культурних цінностей;

– з позиції акмеології, що розглядає духовність як психічне явище, що є процесом безперервного самовдосконалення та прагнення особистості до вищого ідеалу, як до кульмінаційної точки розвитку;

- цілеспрямованості, думання задуму і прагнення до нього як вихідні показники духовності;

- з позиції психотехнічного підходу, коли через психотехніку пошуку, очищення і так далі відбувається набуття індивідом духовності;

– розуміння духовності як орієнтації на вирішення сенсожиттєвих проблем.

Проведений аналіз загалом показав, що духовність як явище в психології розглядається у двох планах, вона як би існує у двовекторному просторі, один вимір якого включає релігійну ідеологію служіння Богу, на той час як інший вектор вимірюється аксіологічним змістом, духовним розвитком особистості, служінням людині, істині, добру та красі [4, с.30].

При цьому в загальному плані духовність може бути визначена як власне людська, глибоко особистісний спосіб відображення та освоєння дійсності, детермінований на орієнтацією пізнання та діяльності людина та на загальнолюдські цінності, в основі яких лежить ідеал вільного, всебічного та

гармонійного розвитку людини як конкретно історичної єдності індивідуально неповторного та універсально-загального.

Реалії сучасного суспільства висувають нові вимоги до підготовки особистості – до її соціально значимих якостей, здібностей виявляти ініціативу, самостійно приймати рішення, витримувати конкуренцію, робити особистий внесок у суспільно-політичне життя суспільства, орієнтуватися на гуманістичні цінності [1, с.29].

Одним із ефективних способів розвитку соціально-активної особистості, що надає широке коло можливостей для реалізації духовного становлення молоді та студентів у різних сферах та сферах життя, є волонтерство. Волонтерська діяльність створює умови для формування особистості, що відрізняється активною життєвою позицією, конструктивним мисленням, умінням самостійно приймати рішення, виявляти ініціативу, долати труднощі професійного, соціального та особистісного характеру.

Нині волонтерський рух активно розвивається не тільки в Україні, а й у всьому світі. Удосконалюється діяльність вже волонтерських організацій, що зарекомендували себе, з'являються нові об'єднання, які залучають до волонтерської діяльності все більшу кількість добровольців, які бажають надавати допомогу та підтримку тим, хто їх потребує.

Волонтерство засноване «на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства і не має на меті отримання прибутку, отримання оплати або кар'єрного зростання», будучи потужним інструментом «соціальних змін, культурного та економічного зростання суспільства. Природа добровільності передбачає гуманність та милосердя, що є важливим методом виховання та ефективної соціалізації молоді».

На думку дослідників-філософів, соціологів, психологів та педагогів саме волонтерство як один із ефективних способів оптимізації соціальної ситуації у суспільстві дозволяє створити сприятливі умови для самоствердження молодих людей як соціально значимих членів суспільства з урахуванням їх ціннісних орієнтацій та вікових особливостей.

У зв'язку з цим впровадження у виховну діяльність такої інноваційної форми роботи, як волонтерство, представляється надзвичайно важливим та необхідним. Саме волонтерство здатне відродити традиції спільної колективної діяльності, яке здатне перерости в особисту творчість. З такими властивими їй цінностями як співпраці, розвиток духовності, взаємодопомога, взаєморозуміння, які є найважливішими історично сформованими, але особливостями соціальної та духовної культури, що втрачаються в даний час у суспільстві.

Таким чином, волонтерська діяльність одночасно дозволяє підвищити ефективність виховного процесу та створити сприятливі умови для особистісно-духовного становлення молоді.

Волонтерство – це особлива думка людини, погляд на суспільство, основною ідеєю якого є безкорислива допомога та зміна оточення на краще. Добровільна допомога здатна приймати різні форми: від традиційних видів взаємодопомоги до спільних зусиль тисяч людей.

В даний час вважається, що у волонтерів значна роль у розвитку гуманного суспільства та підвищення загального рівня добробуту населення.

Таке методологічне осмислення духовності найповніше відбиває життя індивіда за умов його соціокультурного буття, орієнтує виявлення ціннісно-сміислової регуляції поведінки, особистісного і професійного зростання, дозволяє співвіднести дії та вчинки особистості з вибором певної ціннісної домінанти.

Виходячи з цього, духовність розглядається як соціальне і як індивідуальне психічне явище, причому внутрішні психологічні витoki особливо важливі як необхідна умова духовного становлення особистості, що детермінує.

Таким чином, духовне становлення особи на етапах, як показали результати наших досліджень, послідовно проходить ряд стадій, коли індивід найактивніше звертається до світу духовних цінностей. При цьому духовність як супутній особистісний прояв у молодому віці поступово перетворюється на об'єкт самостійної особистісної творчості, а самі духовні цінності, починаючи з підліткового віку, становлять предмет особливої турботи індивіда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманюк З. М. Духовність особистості як прояв культурного розвитку. *Наукове пізнання : методологія та технологія*. 2023. № 1 (51). С. 30-36.
2. Бех І.Д. (2018) Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ ; Чернівці : Букрек, 296 с.
3. Духовно-моральне виховання особистості : теорія та практика : науково-методичний посібник / за заг. ред. канд. пед. наук, доцента Л. М. Михайлової. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 250 с.
4. Савчин М. Духовна парадигма психології: монографія. Київ: Академвидав, 2013. 252 с.
5. Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: еко-тренінг [збірник тез доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (25-26 квітня 2023 року)]. Відп. ред. Н.А. Харченко, С.О. Лукомська. Умань-Київ: Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини; Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 123 с.

Марина ШУТОВА

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У СТАРШОМУ ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Тривожність як риса чи особистісна тривожність, не проявляється у поведінці. Але її рівень можна визначити виходячи з того, як часто і як інтенсивно у індивіда виникає стан тривоги.

Тривожність одна із найпоширеніших феноменів психічного розвитку. В даний час велика кількість підлітків відчувають емоційну напруженість, занепокоєння, тривогу та страхи. Серед основних причин виникнення високого